

3. СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНІ СУБ'ЄКТИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Відповідно до статті 1 Закону спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є:

органи прокуратури

органи внутрішніх справ України

Національне антикорупційне бюро України

Національне агентство з питань запобігання корупції

Нововведенням у сфері протидії корупції стало створення Національного антикорупційного бюро України. Так, згідно Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року №1698-VII **Національне антикорупційне бюро України** (далі – Національне бюро) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Національне бюро складається з центрального і семи територіальних управлінь, які є юридичними особами публічного права.

Керівництво діяльністю Національного бюро здійснює його Директор, який призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України. Верховна Рада України може висловити недовіру Директору, що має наслідком його відставку. Директор

призначається строком на сім років. Одна і та ж особа не може обіймати цю посаду два строки підряд.

Ще одним законодавчим нововведенням стала можливість створення Національного агентства з питань запобігання корупції. Так відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, **Національне агентство з питань запобігання корупції** (далі – Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, до повноважень якого належить здійснення контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу життя таких осіб, забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій, складання адміністративних протоколів за правопорушення, пов'язані з корупцією, тощо.

Національне агентство є колегіальним органом, до складу якого входить п'ять членів. Голова Національного агентства обирається агентством строком на два роки з числа його членів. Одна й та сама особа не може обіймати цю посаду два строки підряд.

4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це – засоби запобігання корупції. Необхідно такі положення знати, розуміти та дотримуватись у своїй повсякденній діяльності. Крім того, законодавство встановлює низку вимог та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які виступають «бар'єрами» на шляху вчинення корупційних правопорушень.

Законодавець створив таку систему запобіжних антикорупційних заходів:

- Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища
- Обмеження щодо одержання подарунків
- Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними

- Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності
- Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування
- Обмеження спільної роботи близьких осіб
- Фінансовий контроль та декларування доходів
- Заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування
- Доступ до інформації.

**Обмеження щодо використання
службового становища**

**Особам, зазначеним у ч.1 ст. 3 Закону,
ЗАБОРОНЕНО:
використовувати свої службові повноваження чи службове становище з
метою отримання неправомірної вигоди**

**Обмеження щодо одержання
дарунків**

**Особам (п.1,2 ч.1 ст. 3 Закону)
ЗАБОРОНЕНО ВЗАГАЛІ:
безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати
подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:**

у зв'язку зі здійсненням діяльності по виконанню функцій держави або місцевого самоврядування

якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи

ДОПУСКАЄТЬСЯ ОДЕРЖАННЯ ДАРУНКА який відповідає загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою статті 23 Закону, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Суб'єктам, визначеним у ст. 3 Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Вони можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, про які зазначено вище, якщо вартість таких подарунків не перевищує одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Передбачене обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

1) даруються близькими особами;

2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Пункт 1 статті 24 Закону чітко визначає алгоритм дій при пропозиції дарунка:

1) відмова від пропозиції;

2) ідентифікація особи, яка зробила пропозицію;

3) залучення свідків, якщо це можливо, у тлум числі з числа колег;

4) письмове повідомлення безпосереднього керівника або спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Якщо особа, виявила дарунок: то потрібно невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника установи.

Обмеження щодо сумісництва та суміщення

**Особам зазначеним у п.1 ч.1 ст. 3 Закону
ЗАБОРОНЕНО:**

займатися оплачуваною викладацької, творчої діяльності, практики,	іншою (крім наукової і медичної інструкторської та	входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи
---	--	---

суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України

здійснюють функції з управління акціями, що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

Обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад

Особам (п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону) протягом року з дня припинення діяльності ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

укладати трудові договори або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями, фізичними особами-підприємцями
якщо особи, протягом року до дня припинення виконання функцій здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств

розголошувати або використовувати у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом

представляти інтереси будь-якої особи у справах яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали

Обмеження щодо роботи близьких осіб

Особи, зазначені у п.п «а», «в» - «з» п. 1 ч.1 ст. 3 Закону не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

НЕ ПОШИРЮЄТЬСЯ на:

- 1) народних засідателів і присяжних;
- 2) близьких осіб, які безпосередньо підпорядковані один одному у зв'язку з перебуванням кожного з них на виборній посаді;

3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах, гірських населених пунктах;

*Що ж таке **пряме підпорядкування**? Це - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням.*

*Хто ж такі **близькі особи**? Це особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, свекор, свекруха, тесть, теща, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням.*

В новому Законі розмежовано поняття «**конфлікту інтересів**», на:
ПОТЕНЦІЙНИЙ конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

РЕАЛЬНИЙ конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Також, наведено поняття **приватний інтерес**, що розуміється як будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Урегулювання конфлікту інтересів

Особи, зазначені у п. 1 та п. 2 ч.1 ст. 3 Закону, зобов'язані: 1) вживати заходів щодо недопущення	ЗАХОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ конфлікту інтересів: 1) усунення особи від виконання
--	--

<p>виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;</p> <p>2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня безпосереднього керівника про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів;</p> <p>3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;</p> <p>4) вживати заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.</p>	<p>завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;</p> <p>2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень;</p> <p>3) обмеження доступу особи до певної інформації;</p> <p>4) перегляд обсягу службових повноважень особи;</p> <p>5) переведення особи на іншу посаду;</p> <p>6) звільнення особи.</p>
--	--

Одним із заходів, спрямованих на запобігання корупції, є визначений чинним антикорупційним законодавством **фінансовий контроль**. Розділом VII Закону встановлений порядок надання суб'єктами декларування декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

За загальним правилом **суб'єкти декларування (п. 1, п.п. «а» п. 2 ч.1 ст. 3 Закону,)** зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до Закону.

Суб'єкти декларування, які звільняються, подають декларацію за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Суб'єкти декларування, які звільнилися, зобов'язані протягом одного року подавати за своїм останнім місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, визначеними цим Законом.

Новелою законодавства є запровадження **Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування**, що формується та ведеться Національним агентством.

Ще одним новим заходом щодо запобігання корупції є створення **інституту викривачів** – осіб які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції. Особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку із здійсненим повідомленням про порушення

вимог Закону, правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Крім того, з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення у механізмі запобігання корупції значна увага приділяється антикорупційній експертизі. *Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмету відання якого належить питання боротьби з корупцією.*

У Законі оновлено норми інституту щодо **спеціальної перевірки.** Спеціальна перевірка проводиться стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством.

Окремим розділом Закону визначено **заходи запобігання корупції у діяльності юридичних осіб.** Юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи. Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи.

Крім того стаття 62 Закону передбачає обов'язок юридичних осіб щодо розробки **антикорупційної програми юридичної особи, тобто, комплексу правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи.**

Запобіганню корупції також сприяє спеціальна перевірка.

Стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством, проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто.

Відомості про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного

державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що формується та ведеться Національним агентством.

Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, порядок його формування та ведення затверджуються Національним агентством. Відомості про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Національного агентства електронної копії рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Національне агентство забезпечує оприлюднення на своєму офіційному вебсайті відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів після їх внесення до реєстру. Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення: 1) прізвище, ім'я, по батькові; 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; 3) склад корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення; 4) вид покарання (стягнення); 5) спосіб вчинення дисциплінарного корупційного проступку; 6) вид дисциплінарного стягнення.

Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру: 1) назва; 2) юридична адреса, код в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців; 3) склад корупційного правопорушення, у зв'язку з вчиненням якого застосовано заходи кримінально-правового характеру; 4) вид застосованих заходів кримінально-правового характеру.

Зазначені відомості не належать до конфіденційної інформації про особу та не можуть бути обмежені в доступі. Важливим елементом протидії корупції є встановлення вимог щодо прозорості та доступу до інформації.

Посадовим і службовим особам суб'єктів владних повноважень забороняється:

1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;

2) надавати несвоєчасно, недостовірно чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

Не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про:

1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них іншими особами;

2) розміри, види оплати праці, матеріальної допомоги та будь-яких інших виплат з бюджету посадовим і службовим особам органів публічної влади, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, а також подарунки, які регулюються цим Законом;

3) передачу в управління належних особам підприємств та корпоративних прав, що здійснюється в порядку, передбаченому цим Законом;

4) конфлікт інтересів посадових і службових осіб органів публічної влади, та заходи з його врегулювання. Існують певні вимоги щодо запобігання корупції в діяльності юридичних осіб. Юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи.

Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту.

Посадові та службові особи юридичних осіб, інші особи, які виконують роботу та перебувають з юридичними особами у трудових відносинах, зобов'язані:

1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи;

2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи;

3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи;

4) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень іншими працівниками юридичної особи або іншими особами;

5) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів.

В юридичних особах обов'язково має бути затверджено антикорупційну програму юридичної особи, якою є комплекс правил, стандартів і процедур

щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи.